

Η ΝΑΥΤΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑ ΛΙΜΑΝΙΑ-ΣΤΑΘΜΟΙ ΣΤΟΥΣ ΘΑΛΑΣΣΙΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ: ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ, ΜΑΥΡΗ ΘΑΛΑΣΣΑ, ΚΑΣΠΙΑ ΘΑΛΑΣΣΑ

Μεσαιωνικά λιμάνια και σταθμοί

Επιστημονική επιμέλεια:
Αλέξανδρος Καπανιάρης
Μαρία Γκασούκα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΙΔΙΟΜΕΛΟΝ

Μπορείτε να ανατρέξετε
στο βιβλίο με το CD
για να χρησιμοποιήσετε
ανά ενότητα/θεματική
το πλήρες εκπαιδευτικό υλικό
(εκπαιδευτικό σενάριο
για όλες τις βαθμίδες,
χρονογραμμή, διδακτικές προτάσεις,
δραστηριότητες),
βιβλία σε ψηφιακή μορφή,
παραυσιάζεις, διαδραστικό υλικό,
όλα τα τεύχη
του εκπαιδευτικού προγράμματος
σε ψηφιακή μορφή
και άλλο ψηφιακό υλικό.

Μεσαιωνικά λιμάνια και σταθμοί

Η ΝΑΥΤΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

**ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑ ΛΙΜΑΝΙΑ-ΣΤΑΘΜΟΙ
ΣΤΟΥΣ ΘΑΛΑΣΣΙΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ ΤΗΣ
ΑΝΑΤΟΛΗΣ: ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ, ΜΑΥΡΗ
ΘΑΛΑΣΣΑ, ΚΑΣΠΙΑ ΘΑΛΑΣΣΑ**

Μεσαιωνικά λιμάνια και σταθμοί

Συντονίστρια ομάδας:

Χατζηδημητρίου Ελένη ΠΕ02

Συμμετέχοντες:

Αμβράζη Αλεξάνδρα ΠΕ70

Γεωργούσης Ευθύμιος ΠΕ01

Ζαμπέτογλου Γεώργιος ΠΕ86

Μαντζώρου Βασιλική ΠΕ02

Ματούλας Γεώργιος ΠΕ70

Σούρλα Μαρία ΠΕ70

Σπένδα – Κοντοζήση Χρύσα ΠΕ02

Διάθεση - Διανομή: Βιβλιοπωλείο «Ο Λύχνος»,
Κ. Καρτάλη 160, τ.κ. 38221, τηλ. & fax: 2421032916

Χρονολογία έκδοσης: Σεπτέμβριος 2021

Σειρά: Ανθρωπιστικές Επιστήμες και Ψηφιακά Μέσα
Διεύθυνση Σειράς: Δρ Αλέξανδρος Γ. Καπανιάρης

ISBN: 978-618-84595-2-6

© Εκδόσεις ιδιόμελον

Με τη συνεργασία του Τμήματος Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού του Πανεπιστημίου Αιγαίου

Επιστημονική Επιμέλεια: Δρ Αλέξανδρος Γ. Καπανιάρης,
Δρ Μαρία Γκασούκα

Παιδαγωγικός Συντονισμός ομάδων: Ηρακλής Καραγιάννης, Αντώνης Πλαγεράς

Συντονιστές ενοτήτων/ομάδων: Σοφία Τσαρδακά, Χατζηδημητρίου Ελένη, Ευάγγελος Αθανασίου, Ευτυχία Πλακαρού, Γεράσιμος Τσιμπλούλης, Σοφία Κανταράκη

Διορθώσεις: Ηρακλής Καραγιάννης, Αλέξανδρος Καπανιάρης

Φιλολογική επιμέλεια: Σοφία Ξυνογαλά

Οργάνωση εκτύπωσης: Νίκος Τσούκας

Καλλιτεχνική επιμέλεια: Αποστολία Παλάσκα

Σχεδίαση – Εκτύπωση: Γραφικές Τέχνες «ΠΑΛΜΟΣ»

Η Ιστορία ως επιστημονικός κλάδος αποτελεί μια απόπειρα να συγκροτούνται συνεπείς λογικά περιγραφές του παρελθόντος, οι οποίες, ταυτόχρονα, θα συμφωνούν με τα τεκμήρια. Είναι φανερό, όμως, πως κάτι τέτοιο δεν ισχύει και για την Ιστορία στα σχολεία, αφού υπάρχουν θεμελιώδεις διαφορές μεταξύ του τρόπου με τον οποίο εργάζονται από τη μια μεριά οι ιστορικοί και από την άλλη οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές. Ενώ οι ιστορικοί εμπλέκονται σε μια ερμηνευτική δραστηριότητα, η οποία προσπαθεί να συσχετίσει το τρέχον στάδιο του επιστημονικού κλάδου με τα νέα ερευνητικά δεδομένα, το κυριότερο ενδιαφέρον των εκπαιδευτικών εστιάζεται στη διανοητική και προσωπική ανάπτυξη των μαθητών τους.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

04

Από το Αιγαίο στη Μαύρη Θάλασσα-ταξιδεύοντας στα μεσαιωνικά λιμάνια

06

Ένας έρωτας με ταξίδεψε πέρα μακριά από το όνειρο, στη ζωή, στη ζωή της θάλασσας και μου χάρισε...

- Στο μεσαιωνικό λιμάνι των «Δύο Αλμυρών»
- Στο λιμάνι της Θεσσαλονίκης ... στα τέλη Οκτωβρίου του 1306
- Στη Μάδυτο και τη Λήμνο
- Στο λιμάνι της Κωνσταντινούπολης
- Στα Στενά του Ελλησπόντου: η επίθεση των πειρατών
- Στην Τραπεζούντα - ο Πόντος

23

Πειρατεία

26

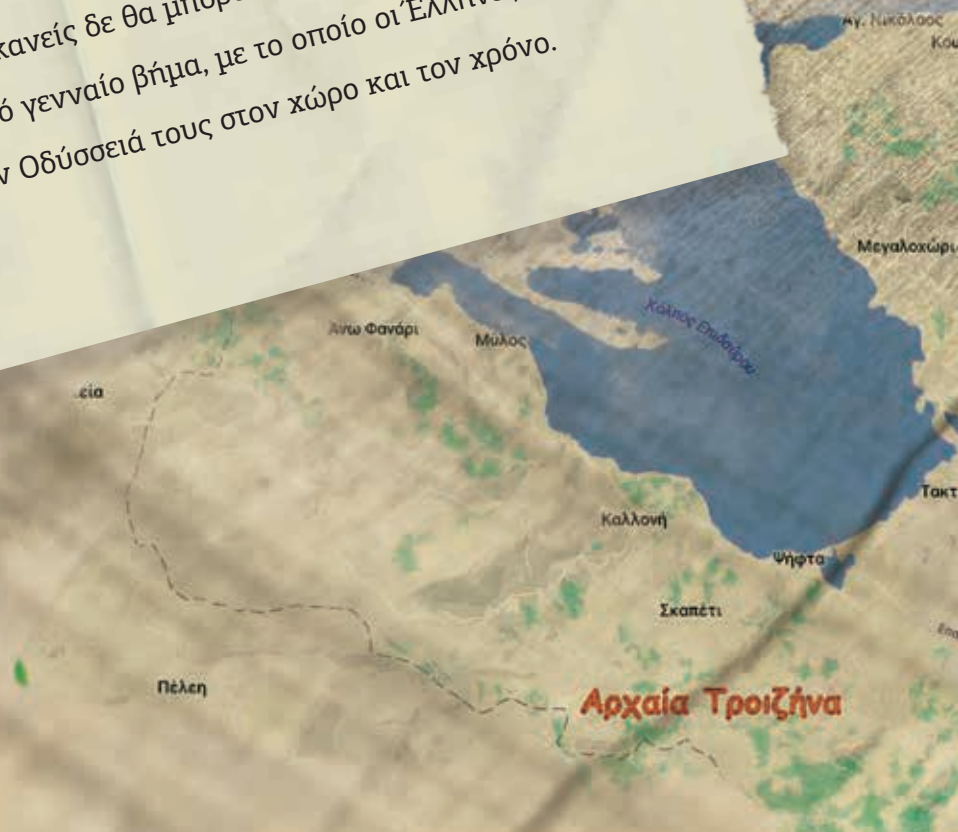
Τα πλοία στα Μεσαιωνικά χρόνια στη Μεσόγειο.

30

Οι «Δύο Αλμυροί»

Από το Αιγαίο στη Μαύρη Θάλασσα - Ταξιδεύοντας στα μεσαιωνικά λιμάνια

Οκτώ χιλιάδες περίπου χρόνια π.Χ. ο πρώτος κάτοικος σ'ένα αιγαιοπελαγίτικο ξερονήσι σπρώχνει στη θάλασσα έναν πρόχειρα αλλά υπομονετικά σκαλισμένο **κορμό δέντρου**. Μέσα σ' αυτό το πρωτόγονο πλοίο μεταφέρει τα υποτυπώδη «εμπορεύματά» του από τη Μήλο στην Τροιζήνα. Τότε, κανείς δε θα μπορούσε να φανταστεί πού θα οδηγούσε το πρώτο αυτό γενναίο βήμα, με το οποίο οι Έλληνες «αειναύτες» ξεκίνησαν την Οδύσσειά τους στον χώρο και τον χρόνο.

Με τη φροντίδα του **Ποσειδών**α και των Νη-
ρηίδων στην αρχή και των αγίων του χριστιανισμού
αργότερα, οι Έλληνες ναυτικοί και έμποροι άνοιξαν
δρόμους πολύ πριν τους Πορτογάλους, τους Ισπανούς,
τους Άγγλους. Ο ελληνικός πολιτισμός της θάλασσας
και η τεράστια **ελληνική ναυτική παράδοση**
καταδεικνύονται από την αδιάλειπτη παρουσία των
Ελλήνων στα ναυτικά πράγματα στην περιοχή του Βο-
ρείου Αιγαίου, του Ευξείνου Πόντου και της Κασπίας
θάλασσας.

Ένας έρωτας με ταξίδεψε πέρα μακριά
από το όνειρο, στη ζωή,
στη ζωή της θάλασσας και μου χάρισε...

Στο μεσαιωνικό λιμάνι των «Δύο Αλμυρών»

Με λένε Κοσμά και είμαι ο πρώτος από τα
τέσσερα αδέρφια μου και ο πιο σπουδαίος.

Την πρώτη φορά που κατέβηκα από το κά-
στρο στο λιμάνι των Δύο Αλμυρών, όταν
ήμουν ακόμη δέκα χρονών, στάθηκα
δίπλα στον Μέγα Δομέστιχο από
έναν πολεμικό δρόμωνα. Έρχονταν
από την Κρήτη με ένα πλήρωμα
μεγάλο και ταξίδευαν για τη
Βασιλεύουσα...

Και τότε ζήτησα να με πάρουν μαζί τους. Αυτός γέλασε και με αποκάλεσε μειράκιο: «Μέτρα τα χρόνια σου, ακόμη έχεις τα δέκα μπροστά».

Εγώ, όμως, είχα αποφασίσει να φύγω, να πάω να ταξιδέψω στη Θεοφρούρητη Πόλη, τη Βασιλεύουσα, και ακόμη πιο μακριά.

Όταν έγινα πια δεκάξι χρονώ, είχα κλείσει τη νόμιμη ηλικία κα πίστευα πως θα μπορούσα να καταταχτώ στον νόμιμο στρατό. Τα μίλησα με τον πατέρα μου... και τα συμφωνήσαμε. Θα με έπαιρνε για αρχή στο εμπορικό του ο καπετάν Θεόφιλος.

Γέμιζε το εμπορικό του με **σιτηρά** και **μετάξι** από όλη τη Θεσσαλία κι έβαζε πλώρη για Θεσσαλονίκη.

Πρώτα, όμως, με πήγε στην εκκλησία του Αγίου Δημητρίου. Το είχε τάμα να τον προσκυνά κάθε που έφτανε εκεί και μετά ασχολιόταν με τις δουλειές του. Όταν μπήκαμε στον ναό, το λιβάνι τύλιξε τα ρουθούνια μας και μαλάκωσε την κούρασή μας. Τότε, μαζί με τον άγιο προσκύνησα και τον έρωτα στα μάτια μιας μικρής μελαχρινής που έπαιρνε μέρος μαζί με άλλα κοράσια σε μια λιτανεία υπέρ του αγίου στον περίβολο της εκκλησίας. Όμορφο κορίτσι. Αυτή κι αν ήταν ανατριχίλα άσβεστη μες στα στήθη. Την γνώριζα και δεν την ήξερα, την έστεψα πριγκίπισσα στα όνειρά μου, μα δεν την έβρισκα μπροστά μου. Οι μέρες περνούσαν. Οι δουλειές του καπετάνιου τελείωναν, είχε συμφωνήσει για τα νέα φορτώματα, τις προμήθειες, για το πλήρωμα, κι εγώ τι; Πού να πάω, πώς να τη βρω; Κάθε απόγευμα σύχναζα στον ναό μπας και

Για ελάττης δεν έκανα, θα με κρατούσε πάνω δίπλα στους κελευστές. Σιγά-σιγά θα μάθαινα και, αν πιάναμε Κωνσταντινούπολη, θα με γνώριζε σε έναν γνωστό του **Δρουγγάριο**, για να μπω στον στρατό ή στον στόλο. Έτσι λογάριαζα, και με καλό καιρό πιάσαμε Θεσσαλονίκη σε πέντε μέρες. Το πλήρωμα άρχισε να φορτώνει και να ξεφορτώνει σιτηρά, μετάξι. Ο καπετάνιος με πήρε μαζί του στη Θεσσαλονίκη όπου είχε κανονίσει να συναντήσει άλλους εμπόρους που φτάναν από πάνω...

τη δω. Το τι έταζα στον άγιο, αν μου τη φανέρωνε μπροστά μου, δε λέγεται, μέχρι και να ξεχάσω τη θάλασσα και να ζήσω μαζί της κοντά του και να υπηρετώ, όποτε μπορώ, στον ναό.

Και έγινε... την ξαναείδα, ρώτησα γι' αυτήν, πριν της μιλήσω, αν μου αρμόζει. Τη λέγανε Μαρία, κόρη ενός από τους σεκρετάριους στον Έπαρχο της Θεσσαλονίκης. Έπρεπε να της μιλήσω, έπρεπε να αποφασίσω αν θα μπαρκάρω ..ο καπετάνιος γελούσε ..η μια ανατριχίλα μετά την άλλη...Της μίλησα και πετούσαν τα λόγια μου σαν σαΐτες από τόξα στα χέρια αρχαρίων.

«Μείνε», μου είπε, και ο λόγος της με έδεσε σαν άγκυρα για πάντα στη Θεσσαλονίκη. Έμεινα, δούλεψα, παντρεύτηκα. Το **λιμάνι έγινε στεριά** για μένα και με αγκάλιασε για πάντα.

Στο λιμάνι της Θεσσαλονίκης ... στα τέλη Οκτωβρίου του 1306

Εγώ είμαι ο Νικηφόρος ο ταξιδευτής. Γεννήθηκα και μεγάλωσα στο λιμάνι της Θεσσαλονίκης. Από μικρός στεκόμουν δίπλα στον πατέρα μου τον Θεόφιλο, που ήταν ναυτικός από κούνια, άντρας ικανός να κουμαντάρει και μικρό και μεγάλο εμπορικό καράβι. Η γενιά μας κρατά από το λιμάνι των «Δύο Αλμυρών», τη θαλασσοβρεχούμενη Μαγνησία. Από κει ξεκίνησε ο προπάππος, αμούστακος ακόμη, χωρίς γνώση και δύναμη στα ναυτικά, κι έφτασε στη Θεσσαλονίκη με το πρώτο μπάρκο. Η μάνα μου, όμως, που είχε θείο ιερωμένο και μορφωμένο, επέμενε στον πατέρα μου να μάθω και γράμματα, για να μου σβήσει τον πόθο της θάλασσας. Με είχε δίπλα του στο ψαλτήρι στην εκκλησία του Αγίου Δημητρίου, και τότε μάθαινα, τότε έψελνα, γιατί η εκκλησία δεν έκλεινε ποτές, ούτε τη νύχτα...

Όποιος είχε ανάγκη, ό,τι ώρα και να έφτανε, ζητούσε να διαβαστεί το αίτημά του μπρος στον άγιο... Και εκείνος τον άκουγε...

Ειδικά τέλη του Οκτωβρίου, τις μέρες της γιορτής του, η Θεσσαλονίκη πανηγύριζε κι έλαμπε από το πρωί. Οι καμπάνες ηκούσαν από τα ξημερώματα, και η μεγάλη δεκαήμερη εμποροπανήγυρη στηνόταν έξω από τα τείχη της πόλης. Πολλά, μα πάρα πολλά πλοία, πιάναν τότε στο νέο λιμάνι, -το προστατευμένο από τους νότιους ανέμους- με την αλυσίδα που κατασκεύασε ο Μέγας Κωνσταντίνος έξω από τα τείχη της πόλης στα δυτικά, και μετέφεραν πιστούς που έρχονταν στη

χάρη του να προσκυνήσουν, μα και εμπορεύματα για όλους αυτούς που θα αντάλλασαν, ταυτόχρονα, προϊόντα και υπηρεσίες. Όσοι μπαίνουν στην πόλη, περνούσαν πρώτα ανάμεσα από τους πάγκους των εμπόρων μεπραμάτειες από όλο τον κόσμο, από κάθε γωνιά της Ευρώπης, της Αιγύπτου, της Παλαιστίνης, της Μικράς Ασίας και του Εύξεινου Πόντου. Πλήθος κόσμου τους υποδεχόταν με δώρα τάχα, δηλαδή τρόφιμα, στολίδια, μικροτάματα όλα σε τιμές λίγο... υψηλές.

Οι πιο πολλοί, όμως, προσκυνούσαν τον άγιο πρώτα και λειτουργούνταν ευλαβικά, άλλοι ήθελαν και να μεταλάβουν. Μετά, αρχίζανε να τριγυρίζουν στον Ιππόδρομο, στους άλλους ναούς, στα λουτρά, στα εργαστήρια. Ψάχνανε καταλύματα να ξεκουραστούν ή σπίτια φίλων. Θέλανε να ανέβουν πάνω στους πύργους, να δουν την **πόλη από ψηλά**. Εγώ συχνά αναλάμβανα να οδηγήσω προσκυνητές σε διάφορα μέρη της πόλης της Θεσσαλονίκης και τους εξηγούσα την ιστορία της. Τους μιλούσα για τις επιδρομές των βαρβάρων, τις φοβερές πολιορκίες, τις αλώσεις της από τους Άραβες, από τους Λατίνους, μα και για τα θαύματα του αγίου της, που την έσωζε από το κακό και έδινε κουράγιο στην ψυχή των κατοίκων της. Η Θεσσαλονίκη συνερχόταν από την καταστροφή και ξαναγινόταν το μεγάλο λιμάνι.

Πόσες φορές, παρατηρώντας όλο αυτό το ετερόκλητο πλήθος, δεν αναρωτήθηκα από μέσα μου: «Τώρα, αυτόν εδώ θα τον ακούσει ο άγιος; Μα δεν κοιμάται ποτέ ο άγιος; Πότε τους προλαβαίνει όλους;» Τα 'λεγα και στη μάνα μου και σταυροκοπιόταν.

«Εσύ θα μας αλλάξεις τη θρησκεία.; Εσύ να παρακαλείς τον άγιο να έχει τον κύρη σου καλά και να γυρίσει πίσω σώος. Τίποτα δεν καταλαβαίνεις από το μεγαλείο του, τη δόξα του, τα θαύματά του. Αυτός κρατάει την πόλη, αυτός ΚΡΑΤΑ ΚΑΙ ΜΑΣ. Η θρησκεία μας είναι η τιμή μας και ο άγιος το σπαθί μας». Έτσι τέλειωνε πάντα αυτή τη συζήτηση και ευχόταν με δάκρυα στα μάτια για τον πατέρα και μένα να βρεθούμε όλοι μαζί και να ζήσουμε έτσι ήσυχα στη Θεσσαλονίκη αταξιδευτα. Δεν υπολόγιζε πως **η θάλασσα ήταν το ίδιο το σπίτι μας** με ήσυχα και γαλήνια νερά για πολλά χρόνια. Τ' αγάπησα τα γράμματα, τα υπηρέτησα πιστά και υποτάχθηκα σ' αυτά όσο ο πατέρας είχε να κάνει μεγάλα ταξίδια. Όταν γύρισε κι έδωσε όρκο να μην ξαναταξιδέψει, καταπιάστηκε μόνο με υπολογισμούς από φορτώματα και ξεφορτώματα άλλων καπεταναίων, τους βοηθούσε να βρουν τα κέρδη, τις ζημίες, τα τρέχοντα έξοδα...τέτοια. Έστηνε κάθε πρωί έναν πάγκο δίπλα στους σιδεράδες και τους οπλοποιούς, γιατί αυτοί είχαν πάντα δουλειά και ξεκινούσαν από πολύ νωρίς. Μετά του άρεσε και ο ήχος από το σίδερο να χτυπάει με δύναμη το αμόνι. Μα τα μάτια του ήταν από πέλαγο, γεμάτα αφρισμένα κύματα και φωνές, προστάγματα σε άλλη γλώσσα. Τον άκουγα που παραμιλούσε πολλές φορές: ο φλόκος, τα πανιά, τα μουστάκια ήταν φίλοι του που τον συντρόφευαν στα όνειρά του. Τι τα θες. Τη ζωή δεν τη μελετάς, αλλά πρώτα τη λαχτάρās. Έτσι και γω λαχτάρησα τη θάλασσα μεσ' από τα μάτια του πατέρα μου. Αποφάσισα κάποια στιγμή να δώσω τέλος στην τυραννία της στεριάς και να ταξιδέσω.

Στη Μάδυτο και τη Λήμνο

Φύγαμε από το λιμάνι της Θεσσαλονίκης με ένα ωραίο ελληνικό «κάτεργο», ιστιοφόρο και με κουπιά. Είχε πανύψηλα κατάρτια. Ως γραμματικός ακολούθησα εγώ τον καπετάνιο, γιατί είχε να κάνει συμφωνίες πολλές και έπρεπε κάποιος να του κρατά τα κατάστιχα, για να μην τον κλέψουν. Στο πλοίο, στο αμπάρι μια φορά πήγα και είδα κωπηλάτες και δεν ξανακατέβηκα, δεν το άντεχα. Το μυαλό μου το είχα στο ταξίδι. Πρώτη φορά θα αντίκριζα την Πόλη, τη Βασιλεύουσα. Πέρασα ξάγρυπνος τη νύχτα της αναχώρησής μας για την Κωνσταντινούπολη. Είχα μεγάλη λαχτάρα. Το μεγάλο εμπορικό καράβι θα έφτανε στην πολυπόθητη βασιλεύουσα. Βέβαια, πρώτα θα περνούσαμε από τη Μάδυτο για να συμπληρώσουμε το φορτίο για την Πόλη, στάρι κυρίως. Η Μάδυτος ήταν **σταθμός** και για πλοία που ερχόταν από τη **Βενετία** και δε συνεχίζανε για Κωνσταντινούπολη, κι εκεί προσδοκούσε να βρει κι άλλα προϊόντα.

Τότε, τα θαλασσινά ταξίδια ήταν πάντοτε ταχύτερα από τα χερσαία, με εμπορικά πλοία, η μέση ταχύτητα των οποίων υπολογίζεται σε 40 μίλια τη μέρα. Ωστόσο, δεν μπορούσες ποτέ να υπολογίσεις με ασφάλεια τη διάρκεια του θαλασσινού ταξιδιού, γιατί δεν εξαρτιόταν μόνο από τις αποστάσεις. Σημαντικό ρόλο στα θαλασσινά ταξίδια έπαιζαν και οι καιρικές συνθήκες, καθώς και άλλοι παράγοντες, όπως η πειρατεία, οι απρόοπτες επισκευές, η διάρκειά του. Και έγινε αυτό που δεν περιμέναμε σε ένα τόσο ήσυχο και προγραμματισμένο ταξίδι.

Ο καιρός χάλασε. Η θάλασσα φουρτούνιασε. Σκοτείνιασε το Αιγαίο. Τα ξύλινα κατάρτια κομματιάστηκαν, τα πανιά σχίστηκαν, ο φόβος μάς κυρίεψε. Κι όμως ήμασταν τόσο κοντά στην Κωνσταντινούπολη. Το όμορφο πλοίο μας κινδύνευε σοβαρά. Τελικά, όταν η φουρτούνα άρχισε να υποχωρεί, είδαμε μπροστά μας στεριά... Ήταν η Λήμνος και φτάσαμε εκεί, αφού

Το πλοίο σαν
καρυδότσουφλο το
χτυπούσαν **θεόρατα**
κύματα. Έπρεπε
να βρούμε γρήγορα
λιμάνι.

ήρθε ένα μικρότερο πλοίο μαζί με τον δρόμωνα και μας ρίξαν χοντρά παλαμάρια, για να μας τραβήξουν μέσα στο λιμάνι, «τους Ελαιούντες», για να κάνουμε επισκευές. Πατήσαμε στη στεριά τσακισμένοι από την τρικυμία, κίτρινοι σαν το λεμόνι. Το καράβι δεν θα ταξίδευε για καιρό, ίσως ποτέ. Εκεί, γνωρίστηκα και με τον φίλο μου τον ναύτη Ιωάννη από τον Βασιλικό πολεμικό δρόμωνα. Στον δρόμωνα αναλάμβανε ο Ιωάννης αυτό το καθήκον, να φιλοξενεί πληρώματα μετά από ναυάγια ή από πειρατικές επιδρομές. Ο καπετάνιος θα έμενε πίσω με τους αρμενιστές, που ήταν καλοί μαραγκοί και θα προσπαθούσαν να περισώσουν το όμορφο ιστιοφόρο. Οι υπόλοιποι θα φεύγαμε, ακόμη και εγώ, γιατί έπρεπε να συναντήσω εμπόρους εξ ονόματος του καπετάνιου Προορισμός η Βασιλεύουσα.

Στο λιμάνι της Κωνσταντινούπολης

Εγώ είμαι ο Ιωάννης ο εξπλοράτορας από τον Βασιλικό δρόμωνα και λέω πως τα πράγματα είναι δύσκολα, πολύ δύσκολα. Είμαι από την Κωνσταντινούπολη και μαθήτευσα στη Βασιλική σχολή για εξπλοράτορας, όπως ήταν κι ο πατέρας μου. Συχνά, με έπαιρνε μαζί του στο παλάτι στις ακροάσεις διάφορων πρεσβειών από τον Βασιλέα. Πολλές ώρες, βέβαια, την ημέρα την περνούσαμε όλοι εμείς οι μαθητές στο Ιερόν Παλάτιον και συναντούσαμε κάθε λογής κόσμο. Τώρα υπηρετώ στον Βασιλικό δρόμωνα. Οικογένεια δεν έχω, παρά τις έντονες αντιρρήσεις της ευγενεστάτης μητρός μου Βασιλίνης. Μόλις δύο ημέρες κράτησε το ταξίδι μας από τη Λήμνο μέχρι την Πόλη, το στολίδι του κόσμου. Το ταξίδι μας με τον **δρόμωνα** ήταν ασφαλές, αν και το Αιγαίο πέλαγος έχει γεμίσει πάλι πειρατές. Πάνω τα πολεμικό έχει κόσμο που σώσαμε μέσα από τα χέρια των πειρατών.

Μόλις μπήκαμε στη θάλασσα του Μαρμαρά, άλλαξε το φως στον ορίζοντα σαν να δυνάμωσε η μέρα πιο πολύ. Δέσαμε στο ακρωτήριο του Αγίου Δημητρίου. Δεκάδες μικρά και μεγάλα πλοία ήταν αραγμένα και πολλά γενοιάτικα και βενετσιάνικα.

Οι απλοί κωπηλάτες, οι κελευστές, και όσοι δεν την είχαν ξαναδεί τη Βασιλεύουσα έμειναν έκπληκτοι από το μέγεθος και τη μεγαλοπρέπειά της. Όλα στολισμένα παντού, γεμάτη μάρμαρο, αγάλματα παντού, και γεμάτη με άπειρους ναούς, σαν να ήταν γιορτή. Αυτό που με εντυπωσίαζε πάντοτε στη **Βασιλεύουσα** κάθε φορά ήταν η πολυκοσμία στους δρόμους και τις πλατείες της. Τη σύγκρινα με τη Θεσσαλονίκη που είχα πάει, τόση φασαρία και πολυκοσμία δεν είχα ζήσει. Όλο αυτό το πλήθος βρισκόταν ολημερίς στους δρόμους.

Κατέβηκα από τον δρόμωνα και πήρα και τον Νικηφόρο μαζί, τον γραμματικό να τον βοηθήσω να κανονίσει με τον Έπαρχο για τα νέα φορτώματα του καπετάνιου του. Ψαράδες είχαν τους πάγκους τους στη σειρά, πλήθος έμποροι, παντοπώλες και ατέλειωτοι χαμάληδες κουβαλούσαν και κουβαλούσαν. Όμως, πριν να προχωρήσουμε λίγα βήματα είδαμε όλοι έναν μικρό στολίσκο από πολεμικούς δρόμωνες που αγκυροβολούσαν κοντά στη Χρυσή Πύλη, την επίσημη είσοδο των αυτοκρατόρων. Κάποιον επίσημο συνόδευαν. Προχωρούσαμε μες στο πλήθος προς την πύλη

των Εβραίων, για να
μπούμε στην Πόλη.

Στο βάθος, ξεχώριζε η Αγία Σοφία με τον τρούλο της. Η εκκλησία της Αγίας Σοφίας ήταν ένα πολύτιμο κόσμημα στα μάτια των απλών ανθρώπων.

Για τους Έλληνες η Κωνσταντινούπολη ήταν η «Νέα Ιερουσαλήμ» και η Αγία Σοφία ο νέος ναός του «εκλεκτού λαού». Κανένα

άλλο κτίριο στον κόσμο δε διέθετε ως τα τώρα έναν τόσο μεγάλο ενιαίο χώρο, στεγασμένο από έναν μόνο τρούλο που συμβόλιζε τη σχέση μεταξύ ουρανού και γης, θεού και ανθρώπων. Ο Ιππόδρομος ήταν έμβλημα δύναμης και ισχύος. Η σκεπαστή αγορά δίπλα στον Ιππόδρομο είχε όλα τα καλά: αρώματα, μπαχαρικά... Και χωθήκαμε μες στη σκεπαστή αγορά. Έδειχνα στον Νικηφόρο τις άπειρες εκκλησίες, τα παλάτια. Περπατήσαμε ως το πρώτο παλάτι του Μ. Κωνσταντίνου με τους απέραντους κήπους. Τώρα πια δε χρησιμοποιούνταν. Εμείς μπήκαμε μέσα, γιατί έδειξα την αυτοκρατορική σφραγίδα στα χαρτιά που είχα από το παλάτι των Βλαχερνών... Σταθήκαμε στη μεγάλη αίθουσα με τον θρόνο του αυτοκράτορα, κάτω από έναν τεράστιο πολυέλαιο: οι τοίχοι, το έδαφος, όλα στρωμένα με μωσαϊκά και πάνω από τον θρόνο έλαμπε ένα **χρυσό ψηφιδωτό**. Εκεί που συνέβη η στάση του Νίκα. Ύστερα, πήγαμε προς το παλάτι των Βλαχερνών, με τα υπέροχα μάρμαρα και τους ατέλειωτους κήπους. Ο Νικηφόρος, διψασμένος για ατέλειωτη λάμψη, δεν προλάβαινε να θαυμάσει... Ζητούσε να περπατήσει και να περιηγηθεί κι άλλο κι άλλο... Να δει οπωσδήποτε και το παλάτιον της Μαгнаύρας με το Πανεπιστήμιο που είχε ιδρύσει ο Βάρδας.

Είχαμε δει πολλά για την πρώτη μέρα του Νικηφόρου στην Πόλη. Μετά, πήραμε τον δρόμο που οδηγούσε στο βόρειο τείχος της Πόλης. Κοντά στην καστρόπορτα του λιμανιού είχε χάνια με

οδοιπορικά άλογα και άμαξες για δρομομπάτες, που ξεκουράζονταν μια νύχτα και φεύγανε το πρωί. Πιο κοντά στο λιμάνι ήταν τα καπηλειά, που δέχονταν ναύτες και ρέμπελους όλη μέρα και νύχτα. Μπήκαμε σε ένα απ' αυτά όπου συναντούσαμε τον φίλο μου τον Ευγένιο από την Τραπεζούντα του Πόντου. Μας υποδέχτηκε ο κάπελας με τα μαύρα του γένια, γεμάτος ανησυχία. Δεν μας είχε ξαναδεί και ήρθε και υποκλίθηκε μπροστά μας.

«Καλώς ήρθατε, ξένοι, κοπιάστε» και μας έδειξε ένα τραπέζι από χοντρά σανίδια για να καθίσουμε. Μας άφησε ένα δικάντηλο στο τραπέζι να μας φωτίζει και ρώτησε:

«Τι επιθυμείτε; Ψητό μοσχάρι ή ψητή χήνα;»

«Μήπως έχεις και ψωμί με γλυκά ροβύθια, ζυμωμένο επτά φορές, με σουσάμι και άνισο καρπό;» τον ρώτησα.

«Μα, ναι, άρχοντά μου, και τέτοιο ψωμί θα έχετε και ψητά γεώμπλα στο στέαρ του μοσχαριού».

«Και, βέβαια, μια βαθιά γαβάθα με το καλύτερο κρασοβόλι και τρεις κούπες για την ώρα» είπα και έριξα δυο χρυσά πέρπυρα στον πάγκο.

«Δε θα σου λείψει τίποτα, άρχοντά μου, ούτε τα αφράτα κόκκινα μήλα της Λέσβου» είπε και τσακίστηκε με τη γυναίκα του και την κόρη του να κουβαλήσουν τα αγαθά.

Περίμενα τον Ευγένιο από ώρα σε ώρα. Σύχναζε εδώ, όποτε έπιανε **Λιμάνι** στην **Ξω-σταντινούπολη**. Γεμίζαμε τις κούπες, όταν έφτασε ο Ευγένιος. Κοίταξε ένα γύρω, το μάτι του έπεσε σε έναν ξένο Άραβα, που τον κοιτούσε προσεκτικά. Κάθισε και ήπие μονορούφι την πρώτη κούπα. Ύστερα, άρχισε να λέει την ιστορία του.

Στα Στενά του Ελλησπόντου: η επίθεση των πειρατών

Έτσι μου αφηγήθηκε την ιστορία ο Ευγένιος.

«Με λένε Ευγένιο και είμαι από την περήφανη πόλη της Τραπεζούντας. Είμαι αγράμματος, όμως, σ' αυτήν την πατρίδα αυτά που συμβαίνουν με κάνουν να θέλω να σας τα πω. Πρώτα, θα σας ιστορήσω τα τελευταία πάθη. Γυρίζαμε με τον δόρκωνα του κυρ-Μίνωα, του κυβερνήτη από τη Λάμιψακο. Ήταν πλοίο μακρύ ως εκατόν είκοσι πόδια, στενό στην κοιλιά. Είχε δύο γάστρες, τη μια πάνω στην άλλη. Η μεσαία γάστρα μπορούσε να σηκώσει ως δύο χιλιάδες ψάρια. Ξανοιχτήκαμε στο πέλαγος κι αρχίσαμε να ανεβαίνουμε βόρεια προς την Κωνσταντινούπολη. Λίγο έξω από ένα νησάκι, σχεδόν άδεντρο και άνυδρο, μας πλησίασε ένα πλοίο που έμοιαζε με συνηθισμένο εμπορικό, απ' αυτά που κάνουν **εμπόριο** στα λιμάνια της Ανατολής. Τους χαιρετίσαμε και σχεδόν τους προσπεράσαμε, όταν ο βιγλάτορας παρατήρησε κάτι περίεργο στο πλήρωμα και πίσω από το πλοίο είδε κι άλλα μικρότερα να ακολουθούν, που έμοιαζαν με ξυλοκουμβάρες πειρατών. Δέκα πλοία κάνανε την επιδρομή.

Εεε!, ώσπου να κινηθούν οι άλλοι, η επιδρομή έγινε. Σφάξανε επιτόπου τον καπετάνιο Μίνωα και δυο τρεις βιγλεοφόρους και κελευστές. Εμάς τους νεότερους, μας έριξαν στο αμπάρι αλυσοδεμένους, γυμνούς σχεδόν μαζί με άλλον κόσμο, άντρες και γυναίκες. Και θα καταλήγαμε στο σεράι κάποιου Εμίρη, αν δεν μας έφταναν οι **δρομωνες** που επιτέθηκαν και μας σώσανε. Τι έγινε με τα άλλα πειρατικά, δεν ξέρω. Όταν ξαναείδα τον ήλιο, έταξα στον άγιο Ευγένιο ένα καντήλι ασημένιο που με έσωσε. Γι' αυτό μετά απ' αυτήν τη συμφωνία με τον άγιο, βρέθηκα μακριά από την αγαπημένη μου Τραπεζούντα. Φορτώθηκα βάρος και έπρεπε να δουλέψω διπλά για τους δικούς μου και τον άγιο».

Στην Τραπεζούντα

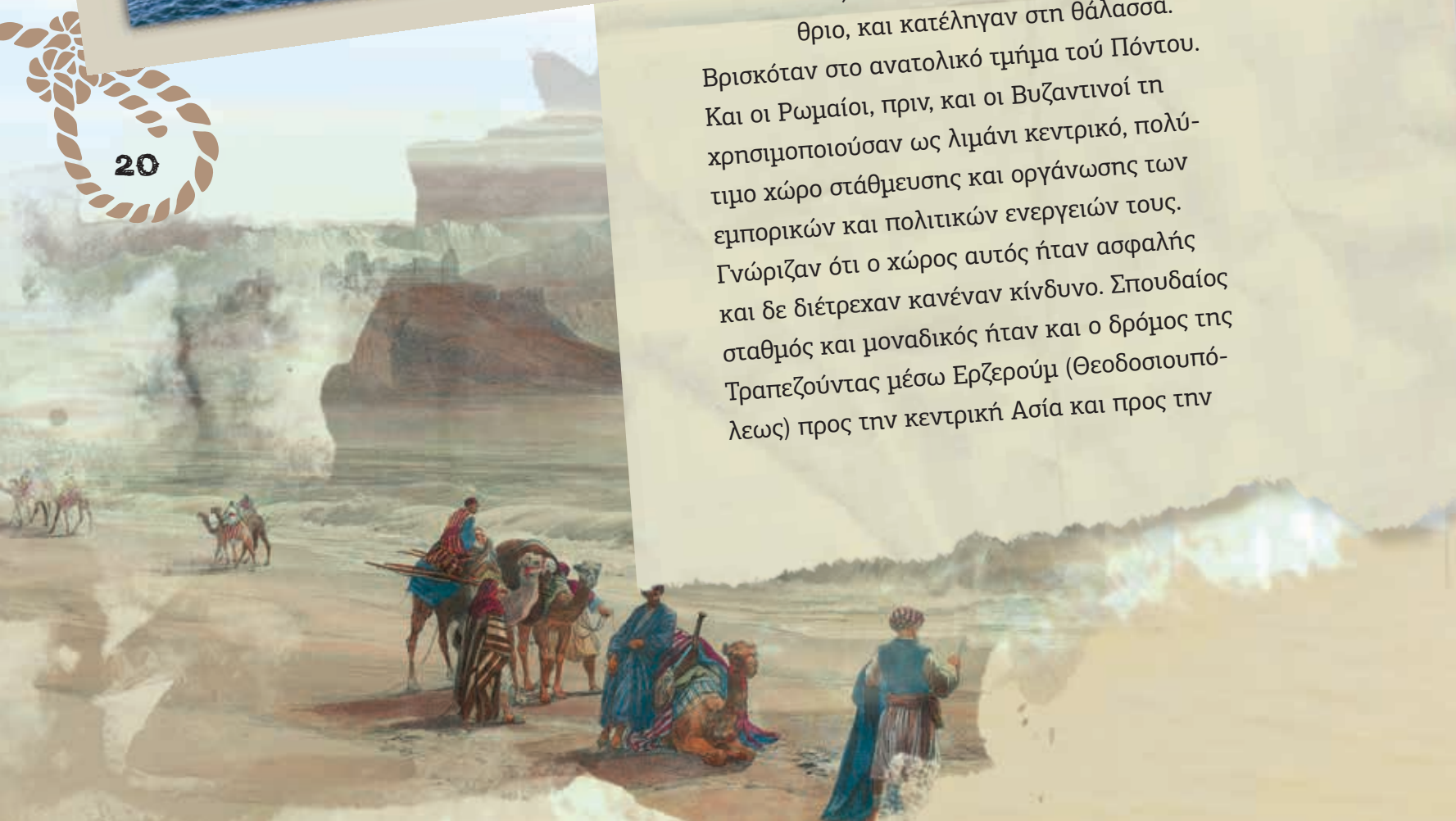
Εγώ ο Ευγένιος σας μιλώ, στο κρασί που με κερνάτε, για την πατρίδα μου. Την πατρίδα μου, τον **Πόντο**, τη σκέφτομαι σαν ένα λιοντάρι δυνατό, τόσο δυνατό, που μπροστά του σταματά η άγρια και σκοτεινή θάλασσα, ο Εύξεινος Πόντος. Σαν να την καμαρώνω ψηλά από τα τείχη της πόλης, ορεινή και δύσβατη, με τα πανύψηλα βουνά, τα απόκρημνα φαράγγια και ποτάμια, μικρά και μεγάλα, να τη χωρίζουν από τον νότο προς τον βορρά. Αυτός ο τόπος της Μικράς Ασίας φτάνει δυτικά από την Ηράκλεια και τη Σινώπη ως το Βατούμ. Κλειστός και απομονωμένος χώρος, που δεν αφήνει εύκολα την είσοδο σε ξένους λαούς ή εχθρούς. Πλούσια δεν είναι τόσο, ώστε να στενάζουν συνέχεια κάτω από τα τείχη της επιδρομείς αχόρταγοι για φλουριά. Ο Πόντος έχει λίγα ασφαλή φυσικά λιμάνια για μεγάλα πλοία, όπως τη Σινώπη και την Τραπεζούντα.

Η **Τραπεζούντα**, μια στενή νησίδα βράχου. Το σπουδαίο λιμάνι της Τραπεζούντας, όχι τόσο μεγάλο με

πολλές «σκάλες», ούτε τόσο πολυ-
άνθρωπο σαν τα δικά σας. Όμως,
το μικρό αυτοκρατορικό λιμάνι
της έλαμπε πάνω στα σκοτεινά
νερά του **Εύξεινου Πό-
ντου**. Το κάστρο της ατρόμητο
την προστάτευε, καθώς οριζόταν
από δύο βαθιά φαράγγια που
ξεκινούσαν από το βουνό, το Μί-
θριο, και κατέληγαν στη θάλασσα.

Βρισκόταν στο ανατολικό τμήμα τού Πόντου.
Και οι Ρωμαίοι, πριν, και οι Βυζαντινοί τη
χρησιμοποιούσαν ως λιμάνι κεντρικό, πολύ-
τιμο χώρο στάθμευσης και οργάνωσης των
εμπορικών και πολιτικών ενεργειών τους.
Γνώριζαν ότι ο χώρος αυτός ήταν ασφαλής
και δε διέτρεχαν κανέναν κίνδυνο. Σπουδαίος
σταθμός και μοναδικός ήταν και ο δρόμος της
Τραπεζούντας μέσω Ερζερούμ (Θεοδοσιουπό-
λεως) προς την κεντρική Ασία και προς την

Κίνα, προς την Ιερουσαλήμ. Έτυχε πολλές φορές μικρός, στο τέλος της άνοιξης ή μες στο θέρος, να δω από κοντά τα ατέλειωτα караβάνια των εμπόρων που ξεκινούσαν: Άραβες, Έλληνες, Αρμένιοι, ταξίδευαν, καμήλες, μουλάρια, άλογα, με κάθε λογής εμπορεύματα, όλα μαζί.

Η αγαπημένη πόλη μας είναι όμορφη, μες στα λουλούδια φορτωμένη, με μια πράσινη πεδιάδα εύφορη, γεμάτη αμπέλια, νερά, δένδρα οπωροφόρα να γεμίζουν τους πάγκους στις πλατείες. Ο πλούτος, όμως, και η αρχοντιά της έρχονταν από τη θάλασσα. Τα σπίτια στολισμένα σκαρφάλωναν από κάτω ως την ακρόπολη ψηλά. Εκείνο, όμως, που ξεχώριζε από παντού ήταν **«ΤΟ χρυσό παλάτι των Κομνηνών»**, χτισμένο ψηλά, δίπλα στην ακρόπολη, περιτριγυρισμένο από δυνατούς πύργους, με τα λάβαρα των Κομνηνών να κυματίζουν περήφανα. Ενισχυμένο από το δυτικό τμήμα του τείχους, ένας «αετός» έτοιμος να χιμήξει από ψηλά κατά κάθε εισβολέα. Τα βασιλικά διαμερίσματα είναι στολισμένα με λευκό μάρμαρο, με οροφές κεντημένες από χρυσό, με τοίχους που αναπαριστούν τους γενναίους αυτοκράτορες, αίθουσες συνεδριάσεων, βιβλιοθήκες, δαιδαλώδεις διαδρόμους, κοιτώνες, εξώστες, όλα με θέα προς τη θάλασσα. Τα

σκαλοπάτια της εισόδου του παλατιού, η «πλατεία του κάστρου», ήταν η καρδιά της πόλης, το κέντρο αναφοράς όλων. Λένε ότι θυμίζει το παλάτι των Μαγγάνων στην Κωνσταντινούπολη.

Από τότε που τα πλοία των Κομνηνών φτάσανε στην Τραπεζούντα, για να αναλάβουν τη συνέχεια της αυτοκρατορίας, και κήρυξαν την ίδρυση του νέου κράτους, όταν η Βασιλεύουσα έπεσε στα χέρια των σταυροφόρων, στην Δ' Σταυροφορία, ο κόσμος στην Τραπεζούντα κατάλαβε ότι κάτι άλλαξε, γίναμε πιο ανδρείοι. Η Ιστορία μάς προόριζε για σπουδαία πράγματα. Όλοι ως άνθρωποι του Χριστού κάναμε πέρα τις αδυναμίες μας και βάλαμε πρώτο το χρέος στην πατρίδα. Δύναμη, ψυχή, πείσμα και επίμονη θέληση στα δύσκολα. Πρώτη μεγάλη αποκάλυψη του μεγαλείου ήταν όταν το 1223 ο **Ανδρόνικος Α' Μεγάλος Κομνηνός** συγκρούστηκε,

νίκησε και αιχμαλώτισε τον ίδιο τον σουλτάνο Μελίκ. Από τότεν όλες οι γενιές προσφέρθηκαν να βοηθήσουν όπου υπήρχε ανάγκη. Εγώ από μικρός στο λιμάνι της Δαφνούντας μάθαινα τα εμπορεύματα, τις τιμές, τα είδη, τις ανάγκες για κάθε περιοχή. Τα εμπορεύματα είχαν αρχίσει πάλι να φτάνουν στο λιμάνι. Σε σας τους δύο το λέω που έρχεστε, στον Νικηφόρο από το σπουδαίο λιμάνι της Θεσσαλονίκης και στον Ιωάννη από το πρώτο και κοσμοξακουστό λιμάνι της Κωνσταντινούπολης. Πολλοί λαοί περάσανε από τον Πόντο. Μόνο εμείς αντέξαμε και κυριαρχήσαμε με τη δύναμή μας, τη γλώσσα μας και την παράδοσή μας σε όλους τους αιώνες.

Πειρατεία

Οι πειρατικές δραστηριότητες προϋποθέτουν την παρουσία αντρών εξοικειωμένων με τη σκληρή ζωή στη θάλασσα και κρησφύγετα έξω από την ακτίνα δράσης των πολεμικών πλοίων που έπλεαν για να αντιμετωπίσουν **πειρατές**. Τα κρησφύγετα έπρεπε να προσφέρουν: α) αναγκαίο υλικό για την κατασκευή και συντήρηση των πλοίων τους, β) ανοχή των αρχών ή έλλειψη και γ) δυνατότητα διοχέτευσης λαφύρων σε φιλόξενες αγορές.

Η πειρατεία, ως διαχρονικό φαινόμενο, συνδέεται με την ανάπτυξη του εμπορίου και των ναυτικών δρόμων αντίστοιχα με τη ληστεία των χερσαίων δρόμων. Κυρίως εντείνεται σε περιόδους γενικότερων ιστορικών ανακατατάξεων, όπως με την εμφάνιση των Αράβων στη Μεσόγειο, όπου σημειώνεται η μεγαλύτερη άνθησή της. Οι Άραβες της Κρήτης είχαν ως ορμητήριο τα Κύθηρα για τις επιδρομές τους στις ακτές του Βυζαντίου, ενώ οι Άραβες της Ταρσού στη Μικρά Ασία χρησιμοποιούσαν τις ακτές της Κιλικίας, για να απλώσουν τον στόλο τους σε όλες τις ακτές της Μεσογείου. Άλλο σημαντικό κέντρο πειρατείας ήταν οι ακτές της Αφρικής και, κυρίως, η Τυνη-

σία. Οι βάσεις τους ήταν στον άξονα των σημαντικότερων θαλάσσιων δρόμων της εποχής, σε σημεία που εύκολα θα έκαναν επιθέσεις σε φορτωμένα με **εμπορεύματα** πλοία, εκτεθειμένα σε ανέμους και θαλάσσια ρεύματα. Ακόμη και η Κωνσταντινούπολη γίνεται πεδίο πειρατικής δράσης, όταν η αυτοκρατορία δεν είναι σε θέση να τους εμποδίσει.

Τέτοια περάσματα - σημεία ήταν:

- Βελλήσποντος- Βόσπορος- πέρασμα προς Κων/πολη
- Στενά του Οτράντο - προς Βενετία
- Μεσσήνη - Κύθηρα - Κρήτη - προς Ιταλικές θάλασσες
- Κύπρος Ρόδος - προς θάλασσες Συρίας

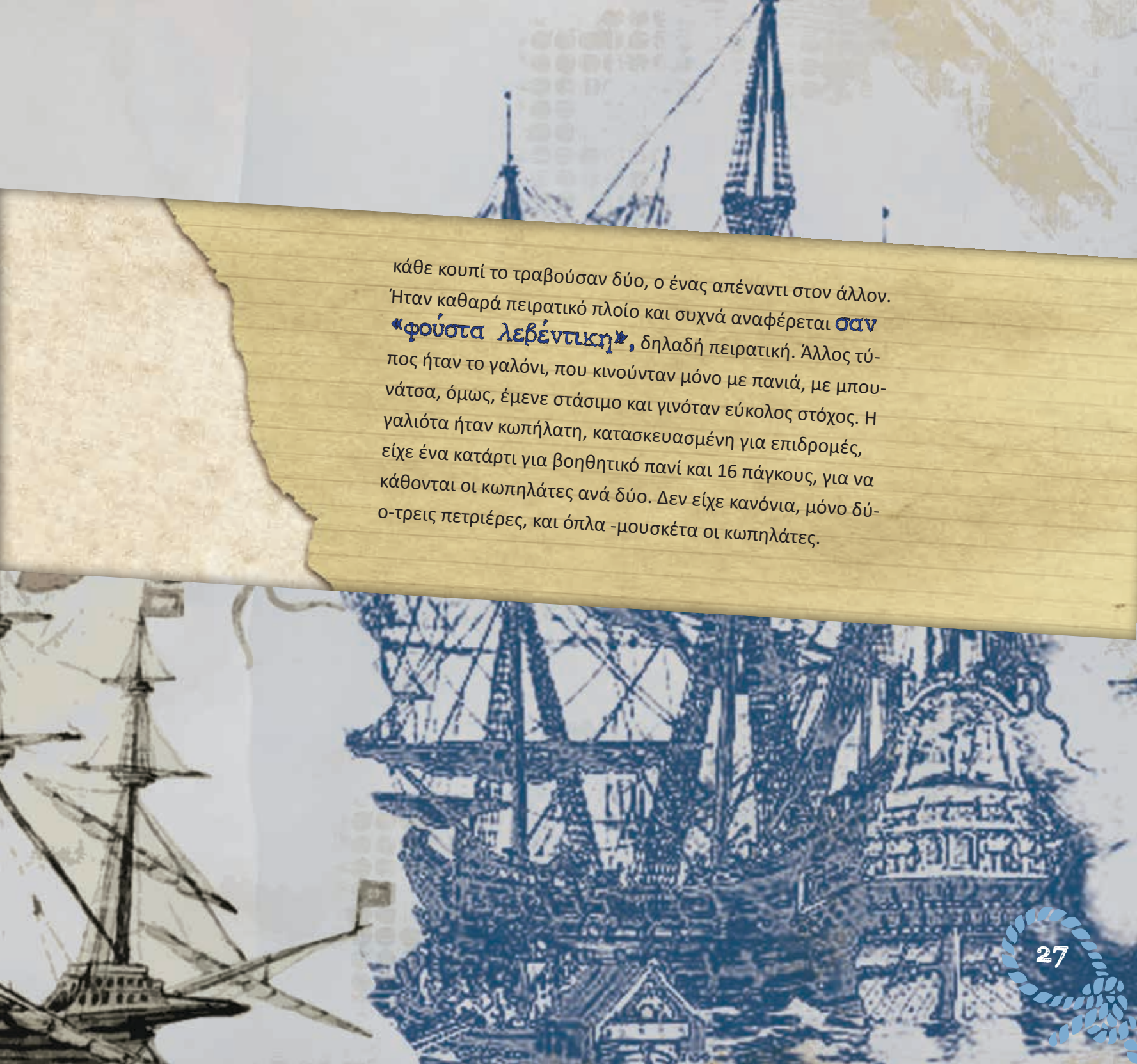
Οι πειρατές ήταν φτωχοί άνθρωποι που έκαναν επιδρομές αδιακρίτως σε πλοία και οικισμούς για την αρπαγή πλούτου για δικό τους βιοπορισμό. Ο κουρσάρος ήταν πλοιοκτήτης με αξιόμαχο πλήρωμα και κατάλληλο εξοπλισμένο πλοίο, ο οποίος έθετε τις υπηρεσίες του σε κράτος – δύναμη το οποίο του χορηγούσε άδεια επιδρομής σε εχθρικά πλοία ή εχθρικές πόλεις. Μετά την ασφαλή παράδοση πλοίου και προϊόντων, **οι κουρσάροι στην ανοιχτή θάλασσα** γίνονταν πειρατές. Η λεία ονομαζόταν «κούρσο» και σ' αυτό είχε μερίδιο το κράτος – δύναμη που χορηγούσε την άδεια. Άλλη υπηρεσία των κουρσάρων ήταν να συνοδεύουν -με μίσθωση- εμπορικά πλοία που μετέφεραν πολύτιμα προϊόντα, για να τα οδηγήσουν με ασφάλεια στον προορισμό τους. Και σ' αυτήν την περίπτωση το μίσθωμα ονομαζόταν «κούρσο», η δε συνοδεία «κούρσα», κατάλοιπό της οποίας σώζεται σήμερα στη γλώσσα των ταξιτζήδων, καθώς η μεταφορά επιβατών ονομάζεται «κούρσα».

Τα πλοία στα Μεσαιωνικά χρόνια στη Μεσόγειο

Τα πλοία που ταξιδεύουν στη Μεσόγειο είναι δύο ειδών: **κωπήλα-
τα και ιστιοφόρα**. Τα ιστιοφόρα είναι ψηλά, για να αντέχουν στις θάλασσες, και φαρδιά για την αποθήκευση των εμπορευμάτων. Είναι γρήγορα, αλλά εξαρτώνται από τις καιρικές συνθήκες (ανέμους). Δεν μπορούν να μπουν σε μικρά λιμάνια εύκολα. Τα μπριγιαντίνια είναι κωπήλατα μικρά πλοία, χαμηλά, στενά και περισσότερο ευέλικτα. Έχουν και λίγα βοηθητικά πανιά. Άλλος τύπος μικρού καραβιού, που βασιζόταν στα κουπιά, πιο ελαφρύ, όμως, και αρκετά πιο ευέλικτο ήταν η «φούστα». Σκάφος στενό, μακρύ και ταχύ. Είχε 18-22 πάγκους για κωπηλάτες, ενώ το

A detailed blue-toned illustration of a three-masted sailing ship, likely a galleon, is visible in the background. The ship has complex rigging and multiple sails. The text is overlaid on a piece of parchment that appears to be torn at the edges.

κάθε κουπί το τραβούσαν δύο, ο ένας απέναντι στον άλλον. Ήταν καθαρά πειρατικό πλοίο και συχνά αναφέρεται **σαν «φούστα λεβέντικη»**, δηλαδή πειρατική. Άλλος τύπος ήταν το γαλόνι, που κινούνταν μόνο με πανιά, με μπουνάτσα, όμως, έμενε στάσιμο και γινόταν εύκολος στόχος. Η γαλιότα ήταν κωπήλατη, κατασκευασμένη για επιδρομές, είχε ένα κατάρτι για βοηθητικό πανί και 16 πάγκους, για να κάθονται οι κωπηλάτες ανά δύο. Δεν είχε κανόνια, μόνο δύο-τρεις πετρίερες, και όπλα -μουσκέτα οι κωπηλάτες.

Οι «Δυο Αλμυροί»

Στη δυτική πλευρά της Μαγνησίας αναπτύχθηκαν οικισμοί από τα πρώτα χρόνια της κατοίκησης της περιοχής. Μεταξύ αυτών η Άλος, που από τα Μυκηναϊκά χρόνια αποτελεί κέντρο της περιοχής χάρη στη θέση της σε εμπορικούς δρόμους, χερσαίους και θαλάσσιους. Η **Άλος** θα αποτελέσει το σημαντικότερο εμπορικό κέντρο μετά τον 2ο αιώνα π.Χ., καθώς παίρνει τα πρωτεία από τη Δημητριάδα που καταστρέφεται. Η ισχυρή παρουσία της θα περιοριστεί στους επόμενους αιώνες, καθώς μετατοπίζονται οι σημαντικοί εμπορικοί δρόμοι στα χρόνια των Ρωμαίων και των Βυζαντινών. Τον 8ο αιώνα οι Σλάβοι, με την κάθοδό τους στη Θεσσαλία, καταστρέφουν την Άλο και τις Φθιώτιδες Θήβες, καίγοντας τα πάντα και αφανίζοντας τον πληθυσμό τους.

Οι ιστορικές εξελίξεις με την εμφάνιση νέων λαών στο προσκήνιο οδηγούν σε κρίση το Βυζάντιο, που πλέον αδυνατεί να διασφαλίσει τους θαλάσσιους δρόμους. Η Βενετία και άλλες

ιταλικές πόλεις αποκτούν προνόμια. Το Αιγαίο δεν παρέχει ασφάλεια, ενώ η πειρατική δράση αποδιοργανώνει το θαλάσσιο εμπόριο.

Παρόλες τις αντιξοότητες, η Άλος γνωρίζει μια νέα ακμή. Τον 12ο αιώνα η Άλος, η θεσσαλική αυτή πόλη-λιμάνι, ήταν το κυριότερο εμπορικό κέντρο Ενετών, Βενετών, Γενουατών. Το β' μισό του 12ου αιώνα θεωρείται η λαμπρότερη περίοδος της μεσαιωνικής ιστορίας της.

Η πόλη οργανώνεται γύρω από το λιμάνι. Ο χώρος του λιμανιού

είχε μεγάλες αποθήκες στις οποίες αποθήκευαν τα προς εξαγωγή προϊόντα (καυσόξυλα, κάρβουνα κ.ά.). Ακόμη, υπήρχαν μικρές και μεγάλες οικοδομές, που τις χρησιμοποιούσαν ως «εμπορεία», δηλαδή εκθετήρια εμπορευμάτων και καταστήματα εμπορικών συναλλαγών.

Είχε «σκάλα» στην οποία έδεναν τα πλοία, μήκους 55 μ. περίπου, καθώς και φανό, δηλαδή φάρο. Είχαν δημιουργηθεί **παροικίες εγκαταστάσεων** στο εσωτερικό του λιμανιού, όπου κατοικούσαν ολόκληρες οικογένειες. Οι παροικίες αυτές ήταν ξεχωριστές κοινότητες κατά εθνότητα και ήταν τειχισμένες. Είχαν δική τους εκκλησία και δικούς τους καθολικούς ιερείς.

Στο λιμάνι υπήρχαν και ελληνικές συνοικίες, στις οποίες διέμεναν με τις οικογένειές τους Έλληνες ορθόδοξοι που εργάζονταν στο λιμάνι ως τεχνίτες, έμποροι, αλιείς, βαφείς υφασμάτων ή εργάζονταν στα εργαστήρια μεταξοβιοτεχνίας που υπήρχαν στο λιμάνι. Ήταν ονομαστό κέντρο κατεργασίας και βαφής προϊόντων μεταξίου. Η περιοχή του Παγασπτικού κόλπου όπως και η Εύβοια ήταν περιώνυμες για την αλιεία πορφύρας (είδος κοχύλας που με την κατάλληλη επεξεργασία παρήγαγε το πορφυρό χρώμα). Επίσης,

εξάγονταν αγροτικά προϊόντα της περιοχής και της θεσσαλικής ενδοχώρας, όπως σιτηρά, μέλι, κρασί, κερύ, μετάξια, δέρματα, βαφές υφασμάτων.

Στις αρχές του 14ου αιώνα, τα συγκλονιστικά γεγονότα της τα-
ραγμένης εποχής (Τούρκοι, Βυζαντινοί, Καταλανοί) διευκόλυναν
την κάθοδο των Καταλανών στη θεσσαλική πεδιάδα. Την εποχή
αυτή η περιοχή των Δύο Αλμυρών (ακρόπολη-λιμάνι) τελούσε
κάτω από την επικυριαρχία του δούκα των Αθηνών,

Guy II' de la Roche.

Το τέλος γράφεται περίπου στα 1307, όταν το λιμάνι και η άνω
πόλη του Αλμυρού καταστράφηκαν από τον ινφάντη (πρίγκιπα)
της Μαγιόρκας Φερδινάνδο, ο οποίος αποφάσισε να εκδικηθεί τους
κατοίκους των Δύο Αλμυρών, όταν πληροφορήθηκε ότι οι κάτοι-
κοι των δυο πόλεων σκότωσαν τους ναύτες του και κούρσεψαν τις
προμήθειες από το σκάφος του που είχε στο λιμάνι του Αλμυρού.
Καταλήφθηκαν και οι δυο πόλεις και παραδόθηκαν στη σφαγή και
στη λεηλασία. Έκτοτε, η πόλη των Δύο Αλμυρών παύει να μνημο-
νεύεται, ενώ πολλοί κάτοικοι μετακινήθηκαν προς τη Δημητριάδα
και το εσωτερικό της ενδοχώρας, όπου αργότερα ιδρύθηκε η πόλη
του σημερινού Αλμυρού.

Καργάκος, Σ. (2007). *Το βυζαντινό ναυτικό: η επίδραση της θαλάσσιας ισχύος στην ακμή και την πτώση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας*. Εκδόσεις: Σιδέρης.

Κουκουλές, Φ. (1952). *Βυζαντινών βίος και πολιτισμός*. Εκδόσεις: Παπαζήση.

ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Βυζαντινά καράβια. Διαθέσιμο στο: <http://www.naftotopos.gr> (ημερομηνία ανάκτησης: 05/03/2020).

Βυζαντινά νομίσματα. Διαθέσιμο στο: www.coinsmania.gr/cm/ancient/byzantine3.htm (ημερομηνία ανάκτησης: 05/03/2020).

Βυζαντινό νόμισμα. Διαθέσιμο στο: <https://el.wikipedia.org/wiki> (ημερομηνία ανάκτησης: 05/03/2020).

Η δημόσια και η ιδιωτική ζωή του Βυζαντινού Αυτοκράτορα - Βυζαντινών Ιστορικά (Η ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας). Διαθέσιμο στο: http://vizantinaistorika.blogspot.com/2014/11/blog-post_19.html (ημερομηνία ανάκτησης: 05/03/2020).

Η Εγνατία Οδός κατά τη βυζαντινή περίοδο - Βυζαντινών Ιστορικά. Διαθέσιμο στο: http://vizantinonistorika.blogspot.com/2013/03/blog-post_30.html (ημερομηνία ανάκτησης: 05/03/2020).

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Σελ.	
5	- Wikimedia, Musée du Louvre «Poseidon Penteskouphia Louvre CA452.jpg», https://el.m.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF:Poseidon_Penteskouphia_Louvre_CA452.jpg - Ευρωπαϊκό Κέντρο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων, exploringbyzantium.gr , «Αθήνα, Μονή Καισαριανής, Αναπαράσταση τεχνιτών», http://exploringbyzantium.gr/EKBMM/Page?name=ypomeleti&lang=gr&id=6&sub=561&level=1
6	Wikimedia, Castro Lorenzo (1664 - 1700?), «A Castro, Lorenzo - A Calm - Google Art Project.jpg», https://commons.wikimedia.org/wiki/File:A_Castro_Lorenzo_-_A_Calm_-_Google_Art_Project.jpg
8	Wikimedia, Scanned illustration from James D. Tracy, City Walls: The Urban Enceinte in Global Perspective «White tower 1912.jpg», https://commons.wikimedia.org/wiki/File:White_tower_1912.jpg

Η καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο - Ιστορία Ε' τάξης (εκπαιδευτικό βίντεο).

Διαθέσιμο στο: <http://anoixtosxoleio.weebly.com> (ημερομηνία ανάκτησης: 05/03/2020).

Ναυτικό Μουσείο Κρήτης - Βυζαντινή περίοδος. Διαθέσιμο στο: <http://mar-mus-crete.gr/thematikes-enotites/vyzantini-periodos/> (ημερομηνία ανάκτησης: 05/03/2020).

Ταξίδι στην Ανατολή με ένα Βυζαντινό πλοίο - Το Βήμα Διαθέσιμο στο: <https://www.tovima.gr/2012/12/13/culture/taksidi-stin-anatoli-me-ena-byzantino-ploio/> (ημερομηνία ανάκτησης: 05/03/2020).

Το βυζαντινό νόμισμα και η σημασία του. Διαθέσιμο στο: <http://thesecretrealtruth.blogspot.com> (ημερομηνία ανάκτησης: 05/03/2020).

Το μετάξι στο Βυζάντιο - Βυζαντινών Ιστορικά. Διαθέσιμο στο: http://vizantinonistorika.blogspot.com/2013/04/blog-post_21.html (ημερομηνία ανάκτησης: 05/03/2020).

Ψήγματα από την ελληνική ιστορία -Υπέρπυρο ή Σόλιδος: Το απαράμιλλο νόμισμα του Βυζαντίου. Διαθέσιμο στο: <http://hellenichistory4you.blogspot.gr/2015/02/blog-post.html> (ημερομηνία ανάκτησης: 05/03/2020).

Σελ.	
9	Wikimedia, «White Tower 19th century.jpg», https://commons.wikimedia.org/wiki/File:White_Tower_19th_century.jpg
10-11	Wikipedia, Cristoforo Buondelmonti (1386 - c. 1430) «Map of Constantinople (1422) by Florentine cartographer Cristoforo Buondelmonte.jpg», https://en.wikipedia.org/wiki/File:Map_of_Constantinople_(1422)_by_Florentine_cartographer_Cristoforo_Buondelmonte.jpg
13	Wikipedia, «Sbonski de Passabon-Galeasse a la voile.jpg», https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sbonski_de_Passabon-Galeasse_a_la_voile.jpg
14	diakonima.gr, «Βυζαντινών Πολεμικά -Δρόμωνες: βυζαντινών καράβια», http://www.diakonima.gr/wp-content/uploads/2013/06/image006-4.jpg

Σελ.	
16	- Wikimedia, «Hagia Sophia Southwestern entrance mosaics 2.jpg», https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hagia_Sophia_Southwestern_entrance_mosaics_2.jpg - Wikimedia, «Krum gathers his people The Chronikon of Ioannis Skylitzes.jpg», https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Krum_gathers_his_people_The_Chronikon_of_Ioannis_Skylitzes.jpg
17	Wikimedia, Ivan Konstantinovich Aivazovsky (1817–1900) «Aivazovsky - View of Constantinople and the Bosphorus. jpg», https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Aivazovsky-View_of_Constantinopleand_the_Bosphorus.jpg
19	Wikipedia, «Panoromik Trabzon», https://el.m.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF:P_anoromik_Trabzon.jpg
20	- Wikipedia, David Roberts, painter (1796 –1864), Haghe, Louis, 1806-1885, lithographer. «Isle of Graia3», https://en.wikipedia.org/wiki/File:Isle_of_Graia3.jpg - Wikipedia, Evgeni Dinev photographer. «Veleka-sinemorets-mouth-dinev», https://www.flickr.com/photos/evgord/227030546
21	- Wikimedia, «1771 Bonne Map of the Mediterranean and the Maghreb or Barbary Coast - Geographicus - Barbarie-bonne-1771», https://commons.wikimedia.org/wiki/File:1771_Bonne_Map_of_the_Mediterranean_and_the_Maghreb_or_Barbary_Coast_-_Geographicus_-_Barbarie-bonne-1771.jpg - Wikipedia, İhsan Deniz Kılıçoğlu, photographer. «Trabzon City walls and Aquaduct», https://en.wikipedia.org/wiki/File:Trabzon_City_walls_and_Aquaduct.JPG
22	Wikipedia, «Andronikos I Komnenos», https://es.m.wikipedia.org/wiki/Archivo:Andronik_1.jpg
23	- Wikimedia, Illustration of the sack of Thessalonica by the Arab fleet in 904, from the Madrid Skylitzes, fol. 111v, detail. «Sack of Thessalonica by Arabs, 904», https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sack_of_Thessalonica_by_Arabs_904.png - e-books Ιστορία Β' Γυμνασίου, «Η συνοικία της Κωνσταντινούπολης Συκεαί (Πέραν ἡ Γαλατίας). Βιβλίο της Εκστρατείας του Σουλείμάν. Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Κωνσταντινούπολης...», http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-B107/755/4952,22590/
24	Wikimedia, «Constantinople 1453», https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Constantinople_1453.jpg

Σελ.	
25	Wikimedia, , Castro Lorenzo (1664 - 1700?), «A Castro, Lorenzo - A Galley of Malta - Google Art Project», 1wH0diL6Xgb_fw at Google Cultural Institute
26	Wikipedia, Baptista van Doetecum (? - 1611), «Fusta by Jan Huygen van Linschoten», https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Fusta_by_Jan_Huygen_van_Linschoten.jpg
26-27	Wikimedia, D. João de Castro (1540), «Galleon, Carracks, Galley and Galeota- Routemap of the Red Sea-1540 by D. João de Castro», https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Galleon,_Carracks,_Galley_and_Galeota-_Routemap_of_the_Red_Sea-1540_by_D._Jo%C3%A3o_de_Castro.jpg
27	Wikimedia, «Spanish Galleon», https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Spanish_Galleon.jpg
28	el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF:Eparli.jpg
29	Wikipedia, «Άλος», https://el.m.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF:%CE%86%CE%BB%CE%BF%CF%82.jpg
31	Wikipedia, «Denier of Guy II de la Roche», https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Denier_of_Guy_II_de_la_Roche.jpg

Εξώφυλλο: Ευρωπαϊκό Κέντρο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων, exploringbyzantium.gr, «Κωπήλατα βυζαντινά πλοία», <http://exploringbyzantium.gr/EKBMM/Page?name=meleti&lang=gr&id=22&level=1>

Οπισθόφυλλο: Wikimedia, «Byzantine - Pilgrim Stamp of Saint Isidore - Walters 54230 - Three Quarter», https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Byzantine_-_Pilgrim_Stamp_of_Saint_Isidore_-_Walters_54230_-_Three_Quarter.jpg

Ιστορική χρονογραμμή:

- Wikimedia, «Hagia Sophia Southwestern entrance mosaics 2.jpg», https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hagia_Sophia_Southwestern_entrance_mosaics_2.jpg

- Συλλογικός τόμος, επιμέλεια Dr Κώστας Δαμιανίδης, 2014, «Ναυς – Πλοία και ναυπηγική στον ελληνικό κόσμο», Αθήνα, έκδοση Τράπεζα Πειραιώς – Εκδόσεις Polaris, Εμπορικό πλοίο κατά τη διαδικασία της φόρτωσης. Τοιογραφία από τη νεκρόπολη της Όστιας [Βατικανό, 2ος-3ος αι. .X.] ©GALLO IMAGES / GETTY IMAGES / DEAL IMAGE

- <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=12850575>

- Wikipedia, «Denier of Guy II de la Roche», https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Denier_of_Guy_II_de_la_Roche.jpg

978-618-84595-2-6

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΗΣ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΣ
& ΑΛΜΥΡΟΥ

powered by
agape

ΜΑΙΝΗΤΩΝ ΚΙΒΩΤΟΣ
ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΣΩΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΔΙΟΡΘΕΜΑΤΟΣ

Ακαδημία
Λαϊκού Πολιτισμού
& Τοπικής Ιστορίας
ΜΕΤΕΡΕΤΑΣ ΚΙΒΩΤΟΣ

Με τη στήριξη:

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ & ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Με την έγκριση:

ΙΕΠ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ